

Uluslararası Öğrencilerin Kimlik Performanslarında Modanın Sosyal Uyum ve Direniş Aracı Olarak Kullanımı: Kocaeli Üniversitesi Örneği

International Students' Use of Fashion as a Social Cohesion and Resistance Tool For Identity Performance: Example of Kocaeli University

İdil Sayımer,^a Süheyla Bayraktar^b

^aProf. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye.

isayimer@kocaeli.edu.tr

ORCID: 0000-0002-2250-8900

^bÖğr. Gör., Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye

sbayraktar@kocaeli.edu.tr

ORCID: 0000-0002-0398-4493

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 17.07.2020

Düzeltilme tarihi: 02.01.2021

Kabul tarihi: 02.01.2021

Anahtar Kelimeler:

Moda,

Giyim,

Sosyal Uyum,

Uluslararası öğrenci

kimlik

ÖZ

Antik çağlardan bu yana insanoğlunun giyim pratikleri kendisine dair bir imge dünyası yaratarak onun kimlik inşasında ve toplumsal ilişkilerinde önemli bir rol üstlenmiştir. Bu bağlamda öne çıkan moda kavramı da zamana ve farklı toplumsal kültürlere bağlı olarak bireyi toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel eksende etkileyen anlamlı bir iletişim aracı olmuştur. Çalışmanın amacı Türkiye’de öğrenim görmeye gelen uluslararası öğrencilerin kendi ülkelerinden farklı bir toplumsal kültür içerisindeki kimlik performanslarında giyim pratiklerini ve modayla olan ilişkilerini ortaya koymak; sosyal uyum ve kendi değerlerini korumalarında bir direniş biçimi olarak modanın nasıl bir rolü olduğunu öğrencilerin görüşleri çerçevesinde analiz etmektir. Çalışma nitel bir araştırma içermektedir. Bu amaçla Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi’nin lisansüstü anabilim dallarında öğrenimlerini sürdürmekte olan yabancı uyruklu öğrencilerden oluşan 10 kişilik gönüllü katılımcı bir grupla odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Aralık 2019’da yapılan görüşmede katılımcı öğrencilere moda ve giyim konusundaki alışkanlıkları ile birlikte genel olarak bu konulardaki görüşlerini keşfetmeye yönelik beş adet açık uçlu soru sorulmuştur. Kayıt altına alınan yanıtlar deşifre edilerek betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular çerçevesinde katılımcı öğrencilerin buldukları ülkenin farklı kültürü içerisindeki kimlik performanslarında modayı ağırlıklı olarak bir iletişim ve uyum aracı olarak kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 17.07.2020

Received in revised form: 02.01.2021

Accepted: 02.01.2021

Keywords:

Fashion

clothing

Social cohesion

International student

identity

ABSTRACT

Since ancient times humans' clothing practices have played an important role in identity building and social relations by creating a world of images about a person. The fashion concept which stands out in this context has become a significant communication tool that affects the individual in a social, political, economic and cultural context depending on the time and different social cultures. This study focuses on to discover the roles of fashion and clothing practices of foreign international students as a means of social cohesion and resistance in protecting their own values of identity performances in a socio-cultural environment different from their own countries. In accordance with this paper's objectives, a focus group interview was held with volunteer international students, studying at different postgraduate levels of Communication faculty of Kocaeli University at the end of 2019. The students were asked five open-ended questions including their fashion preferences and their views on clothing practices. The interview was recorded, then analysed and evaluated by descriptive analysis method. By analysing the responses, researchers came to a conclusion that participant foreign students use fashion effectively as a communication and adaptation tool in their identity performances in a different culture..

Atıf Bilgisi / Reference Information

Sayımer, İ. ve Bayraktar, S. (2020). Uluslararası Öğrencilerin Kimlik Performanslarında Modanın Sosyal Uyum ve Direniş Aracı Olarak Kullanımı: Kocaeli Üniversitesi Örneği. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 6 (2), Kış, s. 827-840.

* DOI: 10.46442/intjcss.770884

**Sorumlu yazar: İdil Sayımer, isayimer@kocaeli.edu.tr

1. Giriş

Yenilik bağlamında tanımlanan (Busch, 2017:20) ve belirgin biçimde bireyin giyim pratiklerinde gözlemlenen moda, çağdaş gündelik yaşam içinde sembolik iletişimin en etkili ve dolaysız araçlarından biridir. Eco'ya göre (1973) giyim, bireyin sosyal standartlarını ortaya koyarak kendini ifade etmesiyle şekillenen bir iletişim tarzıdır ve insanlar kıyafetleriyle konuşurlar (Back,1985. akt. Tsuruki vd. 2012:2). Öte yandan dinamik bir yapıya sahip olan moda özellikle bu yönüyle genç, modern bireylerin yenilik duygularını ve yaratıcılıklarını teşvik etmektedir. Bennet (2016:153), modanın belirli öğelerini bir araya getiren gençlerin farklı denemelerle hem kendilerine bir konum duygusu oluşturduklarından, hem de kültürel olarak kodlanmış mesajları diğerlerine aktarmak için kişisel tarzlarını yarattıklarından söz etmektedir. Ona göre bu tür bir imaj yaratmanın temel özelliği daha önceleri kimliğin en dikkat çekici ve katı yanları olan toplumsal cinsiyet, ırk, ve etnisite ile sınıfsal geçmiş ve yaş gibi özelliklerin geliştirilmesi, ya da müzakereye açık hale getirilmesidir. İnsanın tarih boyunca kılık kıyafeti ve davranışları, bulunduğu bölgenin iklimine, kültürüne ve alışkanlıklarına paralel olarak değişkenlik göstermiştir. Bir ihtiyaç olarak başlayan giyinme pratiğinin tarihsel süreçteki yolculuğu moda kavramı ile şekillenerek günümüzde ihtiyaçların ötesine uzanmakta, bireyin kimlik inşası, kendini ifade etme biçimi ve toplumsal statü belirtisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kültürel taşıyıcı olma işlevi de üstlenmiş olan giyim, bireyin ait olduğu ve içinde yaşadığı toplumu yansıtması bakımından simgesel bir anlatım gücüne sahiptir. Ancak dünyada küreselleşme süreci ile başlayan, ardından hızlı teknolojik gelişmelerle şekillenen toplumsal değişimler farklı kültürlerin arasındaki etkileşimin artmasına, giderek tüm dünyada ortak davranış kodlarına sahip bir küresel kültürün gelişmesine yol açmıştır. Bu durum küresel modanın etkisinde kalan giyim-kuşam alanı başta olmak üzere hemen her alanda kendini göstermektedir. Dijitalleşmenin ve sosyal medya platformlarının hızlandığı dijital kültür ve ortaya çıkan melez kültürlere rağmen güncelliğini yitirmeyen geleneksel yaşam tarzı alışkanlıkları ise kendini yeme içme, eğlenme ve giyim kuşam pratiklerinde göstermeye devam etmektedir. Özellikle eğitim ve iş yapma amacıyla belli bir süre için, ya da göç nedeniyle farklı bir ülkeye giden bireylerin kültürel uyum ve kendini ifade etme ihtiyacında giyim alışkanlıklarının önemli bir rolü olduğunu söylemek mümkündür.

Söz konusu küresel gelişmeler doğrultusunda günümüzde tüm dünyada yüksek öğrenim düzeyindeki yabancı uyruklu öğrenciler için uluslararası eğitim bursu ve değişim programları bulunmaktadır. Aynı şekilde ülkemizde de son yıllarda farklı ülkelerden öğrenim görmeye gelen yüksek öğrenim düzeyindeki yabancı uyruklu öğrencilerin hareketliliği göze çarpmaktadır. Öğrenciler bu çerçevede bazı sosyo-kültürel sorunlar yaşayabilmekte, buldukları ülkenin farklı sosyal davranış modeline ve yaşam kültürüne alışmaları için belli bir zamana ihtiyaç duymaktadırlar. Yeni bir dil öğrenme ve nitelikli akademik öğrenim görme isteği ile ailelerinden ve yaşadıkları toplumdaki uzakta olan yabancı uyruklu öğrencilerin bu süreçte giyim-kuşam ve moda ile olan ilişkileri, kendilerini doğrudan ifade etmelerinde etkili yollardan biri olabilmektedir. Bugün üniversite yerleşkelerinde sıra dışı giyim tarzlarıyla dikkat çeken yabancı uyruklu öğrencilerin giyinme pratikleri ve moda ile olan ilişkileri yalnızca kim olduklarını göstermesi bakımından değil, kendi kültürel değerlerini korumaları ya da buldukları ülkenin değerlerine yaklaşımlarını göstermesi bakımından farklı bir öneme sahiptir.

Çalışma, Türkiye'ye lisansüstü düzeyde öğrenim görmeye gelen yabancı uyruklu uluslararası öğrencilerin, buldukları yeni kültürel ortam içindeki kimlik performanslarında giyim pratiklerinin ve moda kavramının rolünü keşfetme amacına yönelik nitel bir araştırma olarak gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesinin farklı ana bilim dallarında öğrenim görmeye gelen lisansüstü düzeydeki öğrencilerden oluşan 10 (on) kişilik gönüllü katılımcı bir grupta odak grup görüşmesi yapılmıştır. Toplumsal uyum ve kendi değerlerini korumada bir direniş olarak modanın nasıl bir rolü olduğunu analiz etmek amacıyla öğrencilere sorulan soruların yanıtları betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırma söz konusu öğrencilerin sadece giyim ve moda konularındaki düşünceleri ile çerçevelenmiş, onların diğer kültürel uyum alanları ya da içinde buldukları yeni toplumsal ve akademik ortama yönelik sorunları kapsam dışında tutulmuştur.

2. Uluslararası Öğrenciler ve Kimlik performansı

Günümüzde yükseköğretimin temelini oluşturan üniversiteler eğitim faaliyetlerini ulusal sınırların dışına yayarak uluslararası bir kimlik kazanma amacındadır. Üniversitelerin bu kimliği kazanmasındaki en büyük etken ise farklı kültür, inanç ve değerlerden gelen uluslararası öğrencilerdir (Bulut vd.,2020:4). Uluslararası öğrenci kavramını UNESCO (<http://uis.unesco.org>), kısaca “eğitim amacıyla ulusal veya bölgesel bir sınırı geçen ve kendi ülkelerinin dışında kayıtlı olan öğrenci” olarak tanımlanmaktadır. Birbirinden farklı toplumsal ve kültürel ortamlarda yetişen, o toplumların eğitim sistemi ile şekillendirilmiş olan öğrenciler kendilerine özgü yaşam deneyimleri ve bilgi birikimleri ile üniversite yerleşkelerinde kültürel çeşitliliğe katkı sağlamaktadırlar. Söz konusu öğrencilerin aynı zamanda bilgi ve kişisel beceri yelpazeleri ile ev sahibi ülkenin entelektüel sermayesini güçlendirme potansiyeline sahip olduklarını söylemek de mümkündür. Kendi ülkeleri dışında alacakları eğitim sürecinde yapacakları okul, barınma, beslenme vb. gibi çeşitli harcama kalemleriyle de o ülkenin ekonomisine katkı sağlamaktadırlar (Lashari, Kaur vd. 2018:34). Ancak uluslararası eğitim büyük ölçüde sosyal düzeni ve istikrarı önceleyen bir kavram olan ülke norm ve kurumlarına “uyum” olarak da anlaşılmaktadır. Eğitim süreleri içerisinde öğrenciler bu normlara uyum sağlamakta bazen zorluk çekerler ve ülke kimliği bu anlamda aşılması gereken bir bariyer olarak görülür. Buna karşılık uluslararası öğrenciler ev sahibi ülkenin kimliği de dahil olmak üzere birçok farklı kimliği içerisinde barındıran kozmopolit seçenekler arasında konumlanarak kendilerine yeni bir hibrit kimlik inşa ederler (Marginson, 2013:8-9).

Günümüzde mobilizasyon ve internet teknolojilerinin getirdiği çok kültürlü ortamlardan ayrı düşünülmemeyecek olan hibrit kimlikleri Smith (2008), yerel ve küresel kimlikler arasındaki etkileşimli ilişkinin sonuçlarından biri olarak açıklamaktadır. Dolayısıyla bilinçli bir asimilasyon sonucu oluşmamış olan bu kimlikler çoklu kültürel ortamların sürece dahil edilmesiyle inşa edilirler (Çağırkan, 2016:2619). Böylece bireyin hem ötekini hem de öteki üzerinden kendini değerlendirme süreçlerini de içerir (Güllü, 2016: 1109) ve bu bakımdan uluslararası öğrenciye kendisini daha rahat ifade edebileceği geniş bir özgürlük alanı sağlar. Temel anlamda ise kimlik öz tanıma atıfta bulunur ve bireyin kendini temsil ettiğini veya tanımladığını düşündüğü özellikler kümesi olarak tanımlanabilir (Kaiser, 1997:186 akt. Albrecht, 2015:250). Ancak, her ne şekilde olursa olsun doğal yollarla oluşmamış ve tam anlamıyla kurgu olan kimlik (Bauman, 2017:30) bireyin kendini anlatabilmesi için tanımlanırken somut bir hal almaya da ihtiyaç duymaktadır. Bu bakımdan geçmiş yüzyıllarda en temel işlevi bedeni korumak olan giysi, çağdaş toplumlarda moda olgusuyla birlikte bireylerin gündelik hayatlarında, kimliklerini inşa ettikleri ve tükettikleri araçlar arasında merkezi bir rol edinmiş ve kimliğin görünür kılınmasındaki en temel araçlardan biri haline gelmiştir (Moda, 2013:12; Davis,1997:37; Craine, 2003:11; Bennet, 2013:153).

Modanın kimlikle olan bu yakın ilişkisi, dijital medya platformlarından bilgisayar ekranlarımıza kadar her yerin mağaza vitrinlerine dönüştüğü günümüz koşullarında (Yılmaz,2020:75) onun en belirgin imleyeni olan giyim unsurlarına kolay ulaşılmasının yanı sıra çağdaş toplumdaki kimlik inşa ve sürdürme süreçleriyle de yakından ilişkilidir. Bocoock (2009:100), çağdaş bir toplumda kimliğin durağan bir hal olmadığını, bireyin gerek kendisine, gerekse de diğerlerine nasıl bir birey olarak algılanmak istediğini gösteren etkin bir performans dizisi olduğunu belirtmektedir. Katı yaklaşımları reddeden bu kimlik anlayışları, kimliğe sahip olmanın çoklu gruplara mensup olmak; çeşitli rolleri yerine getirmek; bu ağların hepsinden ve genel olarak toplumdan (örneğin medya söylemlerinden) bir benlik hissi oluşturmak üzere yararlanmak anlamına geldiğini vurgularlar (Woodward, 2016:187). Bu bakımdan buldukları ülkenin yabancıları olan uluslararası öğrenciler farklı bağlamlardaki kimlik performanslarında sözsüz iletişimin önemli bir parçası olan ve Bennet’in da belirttiği gibi (2013:154), “kişilerin bireyselliklerini ve eşsizliklerini sergilemelerinde etkili bir araç olan moda”nın sağladığı olanaklardan yararlanırlar.

3. Sosyal Uyum ve Sözsüz İletişim Aracı Olarak Moda Kavramı

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre geçici yenilik olarak tanımlanan “moda” (<https://sozluk.gov.tr/>) (mod) kelimesi, Latince kökenli olup “Modus” tan türemiştir. Modus mevcut olmayan sınır demektir. İngilizcede *fashion*’a eşdeğerdir ve tarzı, yöntemi, biçimi ve nezaket kurallarını da kapsayacak biçimde üst sınıf bir yaşam tarzına atıfta bulunur (Aksu vd.2011:325-339, Akt.Kabukcu Arslan, 2017:3). Busch’a

göre (2017:20) ise moda, bedenlerimizin kendini ifade etme şeklidir ve modanın imleyeni olarak giyim görünüşle ilgilidir (Waquet ve Laporte, 2011:10) ve paylaşılan anlamı kolaylaştırır (Tsuruki vd., 2012:2). Birey, moda yapıntılarına karşı geliştirdiği direnç veya bu yapıntılara getirdiği kişisel yorumlarla kendi görünüm stilini yaratır. Görünüm stili kimlik için bir metaforudur ve bu metafor giyim, ten rengi, vücut şekli, saç gibi fiziksel özellikleri ve kişisel bakımı da içeren oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir (Kaiser, 2005:34). Ayrıca bedenin giyinmiş olması ya da giyinmenin biçimi toplumsal uyumu ya da bireyselliği gösterme olanağı da vermektedir (Anderson, 2005:71, akt.Koçak, 2010:114).

Simmel'in (2006:104-105) moda yaklaşımında bu durum modanın ikili işlevi ile açıklanır. Ona göre birey kalabalıklar içerisinde taklit yoluyla kendini genele uyarlarken kişisel seçimlerinin bir sonucu olan görünümü ya da oluşturduğu stili ile de kendi bireyselliğini ilan eder. Moda verili bir örüntünün taklidi olma sebebiyle toplumsal uyarlanma yönündeki ihtiyacı karşılar ve bireyi diğer insanlarla ortaklıklar kurmaya teşvik eder. Bu bakımdan uluslararası öğrenciler için giyim ve giyim davranışlarında gösterilen yeterlilik bir yandan onları arzuladıkları bir grubun üyeleriyle aynı yerde konumlandırırken aynı zamanda belli bir kültüre uyumlarını göstermesi bakımından etkili bir araç olabilir. Dahası, uygun giyim davranışları ve giyimle gelen özgüven iletişimden kaçınmayı azaltabilir ve ev sahibi kültürlerin üyeleriyle iletişim kurmak için uyarlanabilirliği artırabilir (Busch,2017:18; Tsuruki vd., 2012:1).

Bununla birlikte, moda ve giyim yenilik yaratma kapasitesi ve kolay manipüle edilebilirliğiyle uluslararası öğrenciler için kendi kimlik değerlerini korumak ve konumlarını güçlendirmek için bazen örtük bazen de aşikar bir biçimde güçlü bir direniş aracına dönüşebilir. Michelman ve Miller'in belirttiği gibi (2005:133) giysiler bir politik inanç göstergesi veya cinsiyet politikalarıyla ilgili olabilir. Siyasi bir elbise, kullanıcısının inançlarına ve bağlılığına ilişkin açık ve net mesajlar iletebilir; cinsiyetsiz bir giyim tarzı cinsel kimliği bulanıklaştırabilir veya sutyenlerin fırlatılıp atılması kadın özgürlüğünün bir simgesine dönüşebilir (Worsley, 2018:30,76). Kısacası moda anlam yaratma gücüne sahiptir ve aslında moda tarihi II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan İngiliz alt kültür gruplarında olduğu gibi gençler tarafından giyim unsurlarının sembolik bir dönüşüme uğratarak yerleşik düzene karşı,kendi kimlik değerlerini korumada bir direniş aracı olarak nasıl kullanıldıklarının onlarca örneğiyle doludur (Bennet, 2013:162-163).

Gençler tarafından modanın direniş amaçlı kullanımı dijital teknolojinin tüm yaşam biçimlerini değiştirdiği günümüzde grup kimliklerinin temsillerinden ziyade bireysel kimliklerin direniş örneklerine dönüşmüştür. Bovone'a göre (2006:370), moda artık parçalanmış kimliğe ve çeşitli rollerle baş etmek zorunda kalan bireyin stratejilerine bağlıdır, onun rol performanslarının bir parçasıdır ve kimliğinde öne çıkarmak istediği özellikler için bir fırsattır. Dolayısıyla, uluslararası öğrenciler için giyim, kendi rol performansları sırasında, beden üzerinde izlenebilir nesnelere olduklarından (Neumann, 2011:39) kimliklerinin etnik köken, milliyet ve din gibi nispeten müzakereye kapalı olan yanlarının korunmasında da aynı zamanda bir direniş noktası olabilirler ve başka bir ülkedeki uyum süreçlerinde kendi değerlerini koruyabilirler. Uluslararası itibara sahip birçok üniversite modanın değerleri ve kimliği ifade etme potansiyelinin farkında olarak, kampüs ortamlarında modayı kimlik çeşitliliğini savunmak ve öğrencilerin kimlik gelişimlerine katkı sağlamak için bir araç olarak kullanılmaktadır. Örneğin, Harvard Üniversitesi her yıl öğrenciler tarafından yürütülen ve yine ideal formların dışındaki farklı beden tipleri ve etnik kökenlere sahip öğrenci modeller tarafından sunulan '*Identity Fashion Show*' (Kimlik Defilesi) etkinliğine ev sahipliği yapmakta, böylece her türlü kimliği kucakladığını ve kimliklerin temsili için moda tüketimini teşvik ettiğini ortaya koymaktadır (Harvard University, <https://news.harvard.edu>).

San Francisco Üniversitesi ise öğrenciler için ücretsiz olarak erişime açmış olduğu 'cinsiyetsiz giysi dolaplarıyla' kampüs ortamında cinsel kimliklerin moda yoluyla daha geniş bir ölçüde temsil edilmesine olanak tanımaktadır (<https://www.usfca.edu>). Ancak uluslararası öğrenciler için moda, kimliklerini ifade ederken bazen bir baskı unsuruna veya memleket hasretinin görsel ifadesine de dönüşebilmektedir. Örneğin; Edinburg Üniversitesinde okuyan Mısırlı bir Tıp öğrencisi yurt dışında eğitim alırken diğer uluslararası öğrenciler gibi kendisinin de genele uyum sağlamak amacıyla yerel giysilerini kullanamadığından söz etmektedir. Ülkesinde belli bir topluluğa aidiyetini gösterdiği için onur duyarak

giydiği bu yerel giysilerini eğitim aldığı ülkedeki akranları arasında giyemediğini ifade eder. Ona göre bu bir tür asimile edilme biçimidir ve öğrenciler kendi yerel giysilerinden gurur duymalarına rağmen Roma’da Romalılar gibi davranmaktadırlar. Bir başka üniversitede eğitim alan Türk öğrenci ise büyüdüğü Türk kültürünü hatırlattığı için daha önce kullanmayı çok da tercih etmediği siyah, kahverengi ve kırmızı renklere gardırobunda artık daha fazla yer verdiğini ve böylece ülkesine kendisini daha yakın hissettiğini ifade etmektedir (<https://www.studyinternational.com>).

Görüleceği üzere moda birçok bakımdan üniversite düzeyinde eğitim alan uluslararası öğrencilerin yabancı bir ülkedeki kimlik müzakere süreçlerinin önemli bir parçasıdır. Konuyla ilgili uluslararası çalışmalardan biri Noh ve arkadaşlarına ait olup (2015) bu çalışmada üniversite öğrencilerinin moda tercihlerinin kimlik ve kaçınma ekseninde araştırıldığı görülmektedir. Yine Albrecht ve çalışma arkadaşlarının (2015) araştırması Güney Afrika’da üniversite öğrenimlerine devam eden Müslüman kız öğrencilerin kıyafet uygulamalarında önemli değerlerin ve baskın kimliğin rolünü ortaya koymayı amaçlamıştır. Tsuruki vd. çalışması (2012) uluslararası Japon öğrencilerin Amerikan kültürüne entegrasyon sürecinde giyimin anlamlı bir faktör olup olmadığını araştırmaktadır. Öte yandan uluslararası öğrencilerle ilgili olmamakla birlikte Lemis ve Elias’ın (2010) çalışması ise eski Sovyetler Birliği’nden İsrail’e göç yoluyla giden bir grup gencin farklı bir toplum içerisindeki kimlik arayışlarında modanın rollerine odaklanmıştır. Ulusal alan yazınında ise moda ve kimlik konusunda çalışmalar olmakla birlikte doğrudan uluslararası öğrencilerle ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Uluslararası öğrencilerle ilgili farklı konularda yapılan çalışmalarda ise dolaylı olarak giyimden bir sosyo-kültürel uyum aracı olarak söz edilmektedir.

4. Araştırmanın Yöntemi

4.1. Araştırma Modeli

Uluslararası öğrencilerin kimlik performanslarında moda ile olan ilişkileri ve giyim pratiklerinin rolünü keşfetmeyi amaçlayan bu çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır. Öğrencilerle yapılan odak görüşmesinin soruları çalışmanın nitel boyutunu oluşturmaktadır.

4.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi lisansüstü programlarında öğrenim görmekte olan yabancı uyruklu ve uluslararası öğrenci statüsünde olan 10 (on) kişilik gönüllü katılımcı grup oluşturmuştur. Hazırlanmış olan açık uçlu 5 (beş) soru odak grup görüşmesinde katılımcılara yöneltilmiş, sorular görüşmenin ana hatlarını belirlemiştir. Görüşmeye katılan öğrenciler ‘amaçlı örneklem’ yöntemiyle seçilmiştir. Aralık 2019 itibarıyla İletişim fakültesi lisansüstü programlarında kayıtlı olan toplam 40 (kırk) uluslararası öğrenciye e-posta ve telefonla ulaşılmış, olumlu dönüş yaparak gönüllü katılımcı olmayı kabul eden ilk 10 (on) kişi görüşmeye davet edilmişlerdir. Öğrenciler 9 (dokuz) farklı ülkeden gelmiş olan 6 (altı) kadın ve 4 (dört) erkekten oluşmaktadır. Katılımcıların bilgileri Tablo 1’de belirtilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Tanıtıcı Bilgileri

	Rumuz	Cinsiyet	Ülke
1	GM	Kadın	Kazakistan
2	HMI	Erkek	Tanzanya
2	RR	Kadın	Endonezya
4	AI	Erkek	Sudan
5	ZV	Erkek	Azerbaycan
6	AH	Kadın	Azerbaycan
7	TN	Kadın	Kırgızistan
8	MK	Kadın	Gürcistan
9	HH	Kadın	Yemen
10	HT	Erkek	Afganistan

4.3. Veri Toplama Aracı (Odak Grup Görüşmesi)

Çalışmada nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan odak grup görüşmesi tekniği kullanılmıştır. Krueger ve Casey (2000:12) katılımcılardan derinlemesine veri toplamayı olanaklı kılan odak grup görüşmesinin, erken dönemde pazarlama araştırmalarında en çok tercih edilen yöntem olduğunu, işlevselliğinden ötürü zaman içinde sosyal bilimlerin tüm alanlarında yaygın biçimde kullanılmaya başlandığını belirtmektedirler. Araştırmacılar odak grup görüşmelerinde bireylerin çeşitli olgularla ilgili düşüncelerini özgür bir biçimde dile getirmelerinden ötürü farklı konulardaki duygu, düşünce ve algıları keşfetmek amacıyla bu yöntemin özellikle tercih edilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadırlar. Edmunds (2000:1) ise, odak grup görüşmelerinde uygun katılımcı sayısının 8-10 kişiyle sınırlandırılmasını önermekte; bu sayının üzerinde katılımcı olması durumunda grup dinamiğinin düşebileceğine, katılımcılar arasındaki etkileşimin azalabileceğine ve grup kontrolünün zorlaşabileceğine dikkat çekmektedir.

16 Aralık 2019 tarihinde Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Atölyesi'nde gerçekleşen görüşme 2 saat 10 dakika sürmüştür. Katılımcılar görüşmenin başlamasından önce süreç ve sorularla ilgili olarak araştırmacılar tarafından bilgilendirilmiş, kendilerinden 'Aydınlatılmış Onam Formu' alınmıştır. Ayrıca görüşmenin kayıt cihazı ile kaydedileceği bilgisi de verilmiştir. Görüşmenin sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi amacıyla katılımcılara araştırma soruları detaylı biçimde açıklanmıştır. Görüşme süresince katılımcılar hem kendi moda ve giyim anlayışları hakkında görüş bildirmeleri, hem de birbirleriyle her bir soruyu derinlemesine serbestçe müzakere etmeleri yönünde teşvik edilmiştir. Tartışmanın verimli geçmesi için öğrenciler birbirlerini rahatça görebilecekleri biçimde oturtulmuştur. Araştırmacılar tarafından öğrenciler dikkatle dinlenmiş ve tartışma boyunca araştırmaya yardımcı olabilecek biçimde notlar da alınmıştır. Katılımcıların mahremiyeti açısından isim gizliliği gözetilmiş ve her bir katılımcı kısaca kodlanmıştır. Kaydedilen görüşmeler araştırmacılar tarafından deşifre edilmiş, betimsel analiz yöntemiyle veri analizleri yapılmıştır. Odak grup görüşmesinde katılımcılara beş adet açık uçlu soru sorulmuştur. Ancak her bir soruda katılımcılar kendi aralarında da konuyu müzakere etmişler ve böylelikle detaylı veri toplama imkanı elde edilmiştir.

Odak Grup Görüşme Soruları

1. Giyim tarzınızın kimliğinizi yansıttığını düşünüyor musunuz ve böyle olması için özel bir çaba harcıyor musunuz? Nedenleriyle açıklayınız.
2. Genel olarak gideceğiniz ülkenin sosyo-kültürel yapısına göre kendi giyiminizde ve görünümünüzde değişiklik yapma ihtiyacı duyar mısınız? Nedenleriyle açıklayınız.
3. Kocaeli Üniversitesi'ne gelmeden önce giyim tarzınızın modaya uygunluğuyla ilgili bir kaygınız oldu mu? Nedenleriyle açıklayınız.
4. Size göre kültürel bariyerlerden arınmış, evrensel olarak kabul görmüş ve herkesin rahatlıkla kullanabileceği ortak bir giyim tarzı var mıdır? Eğer böyle bir giyim tarzı olursa nasıl olmalıdır?
5. Blue jean ve tişört gibi tüm dünyada yaygın biçimde kullanılmakta olan giyim tarzını benimsemiş kişilerin orijinal ülkeleri ve kültürlerine dair düşüncelerinizde bir değişiklik oluyor mu, açıklayınız.

5. Bulguların Yorumlanması

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar moda ve giyim alışkanlıklarının uluslararası öğrencilerin kimlik performanslarında sosyal direniş ve uyum alanı olarak nasıl kullanıldığına yönelik olmak üzere iki temel ekseninde değerlendirilmiştir.

5.1. Kimliğin göstergesi olarak moda

Odak grup görüşmesinde katılımcılara öncelikle *“Giyim tarzınızın kimliğinizi yansıttığını düşünüyor musunuz ve böyle olması için özel bir çaba harcıyor musunuz? Neden?”* sorusu sorulmuştur. Bu sorunun temel amacı öğrencilerin kimlik performanslarında modaya ve giyime attedikleri önemi ortaya çıkarmak ve bu yönde göstermiş oldukları kişisel çabaları ortaya koymaktır. Bu bağlamda toplanan veriler

değerlendirildiğinde on öğrenciden sekizi giyim tarzlarıyla kimlikleri arasında doğrudan bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Konuyla ilgili bazı öğrenci görüşleri şöyledir:

3-RR: *Evet, belli bir sitede sahibim, özellikle günlük giysilerimde renk tercih ediyorum. Bence moda ve stil bir insanın kişiliğini anlatan bir şey. Dahası moda din, kültür veya politik görüşler hakkında da konuşur. Bana gelince, günlük yaşamımda ne giydiğimden ziyade giydiğim giysilerin benim bireysel imajımı ve kişiliğimi yansıtmaları çok daha önemli. Fakat giyim tarzı biraz da hava koşullarına bağlı. Özellikle Türkiye’de ne giydiğime çok daha fazla dikkat ediyorum. Çünkü burada insanlar benim bugüne kadar gördüklerimden çok daha fazla stil sahibi ve ne giydiklerine gerçekten dikkat ediyorlar.*

4-AI: *Giyim tarzımda ben varım diyebilirim ve istediğimi giyimle söyleyebilirim çünkü giyim bizim parçamızdır. İletişim açısından, giyim çok önemli özellikle yabancı bir ülkede olduğumuzda, çünkü insanlar ilk giysilerimizi görüyor ve bize baştan tepki veriyorlar buda bazen iletişimi kolaylaştırıyor, çünkü yabancı hissetme yok.*

8-MK: *Genel bakışla kıyafet, eşya, sadece giyinmek için. Bana göre kıyafet kişinin kimliğini belirler. Örneğin; ben hep kendime göre giyinirim, kıyafetler ve renkler benim kişiliğimi ve keyfimi belirtir. Yalnız kendimi kötü hissettiğimde renkli kıyafetler giyinmem, bu belki hislerimi ortaya çıkarmak istemediğim anlamına da gelir. Bence bazen kişiler çok da farkında olmadan kıyafetlerle kendi kimliklerini belirtirler. Kıyafetler ve giyim tarzı iletişim kurarken çok önemlidir. Gittiğim yer ve koşullar giyim tarzımı belirler.*

Yukarıdaki ifadelerde de görüldüğü gibi, katılımcıların büyük çoğunluğu için moda ve giyim yabancı bir topluma uyarlanma ve o toplumla doğrudan iletişim kurmanın güçlü ve kolaylaştırıcı bir araçtır. Ayrıca yabancı bir ülkede olmanın ve farklı kültürlere tanıklık etmenin bu öğrencilerin kişisel tarzlarını ve giyim zevklerini geliştirmede onlara yeni fırsatlar sunduğu da görülmektedir. Bununla birlikte katılımcılardan 7-TN giyim tarzının Türkiye’de yaşadığı bölge ve şehirle bağlantılı olarak kendisi için bir iletişim engeli ve toplumsal baskı aracına dönüştüğünü ifade etmektedir:

7-TN: *Giyim tarzı evet insanın kimliğini belirtiyor bütçeme göre çaba gösteriyorum. Giyim tarzım (iletişim aracı olarak) örneğin benim komşularla olan iletişimimi engelliyor. Örneğin komşularım sıklıkla açık seçik giydiğimi ifade ediyor. Hatta Müslümanım desem de inanmıyorlar. Ben Darıca’da yaşıyorum oturduğum sitede çoğu Doğulu var.*

6-AH ise diğer öğrencilerden farklı olarak moda ve kimlik tartışmasını biraz daha ileri bir boyuta taşımış, kişisel giyim tarzına sahip olmanın bir özgürlük ifadesi olduğuna vurgu yapmıştır. Ona göre politik ve toplumsal dayatma altındaki bir giyim kişisel bir tarz değil olsa olsa ideolojik bir araçtır:

6-AH: *Giyim tarzı serbest bir seçim ise kimliği yansıttığını düşünürüm. Eğer bir dayatma karşısında giyim seçimi yapıyorsam bu benim değilimdir. Ama dayatılma olduğu zamanlarda bile kıyafetlerime kendimden- kendime has bir şeyler katarak kişisel tarzımı korurum. Bunun tamamen zevk meselesi olduğunu düşünüyorum. Kendimi görmek istediğim gibi görünmeye özen gösteririm. Bazen ise bu zevk olmaktan çıkar farklı ideolojilere hizmet etmeye başlar. İnsanlar bunun sadece zevk olduğunu, bu tarzı sevenleri düşünmezler, ama aslında olan sadece manipülasyon.*

Kimlikler çok boyutlu yapılardır ve bireyler içinde buldukları koşullara bağlı olarak cinsiyet, etnik köken, milli kimlik, kültürel kimlik gibi kimliklerinin farklı boyutlarını öne çıkarabilirler (Weeks,1998:85). Bu bakımdan katılımcı öğrencilerden 2-HMI’nin görüşme boyunca kimlik sorusunu bireysel kimlik olarak algılamamış olması ve sorulara kültürel kimliği üzerinden cevap vermiş olması bu kapsamda değerlendirilmiştir. Öğrencinin ülkesine ve kendi kültürüne duyduğu özlem bireysel kimliğini gölgelemiş olabilir. 2-HMI’nin kimlik moda ve kimlik sorusuna verdiği cevap aşağıdaki gibidir:

2-HMI: *Evet giyim kimlik için önemlidir, özellikle kültürel kimlikler için ve kültürel kimlikler tüm toplumlar için önemlidir. Benim ülkemde her biri diğerinden farklı giyinen 120 kabile var ve bu kabileler için kültürel kimlik kesinlikle çok önemlidir. Bugün benim ülkemde giyim ulusallaşması konusunda devam eden bir tartışma var. Ancak, globalleşmenin de etkisiyle ülkedeki giyim tarzları otomatik olarak küresel kültüre adapte oluyor, düğün ve resmi davetler gibi bazı alanlarda yerel değerlerden uzak global olarak benimsenmiş giyim tarzları giderek geçerlilik kazanıyor.*

5.2. Bir sosyo-kültürel uyum aracı olarak moda

Odak grup görüşmesinde uluslararası öğrencilere yöneltilen ikinci soru şöyledir; **“genel olarak gideceğiniz ülkenin sosyo-kültürel yapısına göre kendi giyiminizde ve görünümünüzde değişiklik yapma ihtiyacı duyar mısınız? Neden?** Bu sorunun temel amacı kültürlerarası bir ortamda akademik hedeflerin yanında farklı yaşam deneyimleri de edinerek sürekli bir kimlik gelişim sürecinin içerisinde

olan öğrencilerin hem kendilerini yabancıları oldukları yeni bir çevreye uyarlamak, hem de kendi orijinal kimliklerini korumak için giyim tarzlarıyla ilgili bir direnç geliştirip geliştirmediklerini keşfetmeye çalışmaktır.

Starr-Glass'a göre (2016: 315-316). uluslararası eğitimin öğrenci açısından en önemli sonucu gittiği yerin yabancı olmasıdır. Üstelik bu yabancılık durumu hem ev sahibi ülke hem de öğrencilerin kendileri tarafından onaylanmaktadır. Bu durumda öğrenciler farklı bir muhalefet etme davranışı geliştirerek bir yandan ev sahibi ülkenin norm ve kurallarını kucaklamakta, diğer taraftan kültürlerarası ortamın belirsizlik koşulları içerisinde kendi kimliklerini dönüştürmektedirler. Ancak kimliğin karmaşık yapısı onun bazı zamanlarda tanımlanmasını zorlaştırmaktadır. Bu gibi durumlarda giyimdeki kişisel tarzlar yeni ortaya çıkan ve kesişen kimliklerin ifadesinde bir araç görevi görerek (Ang, 2000. akt. Kaiser, 2005:34) bireylerin kendilerini ifade etmelerini kolaylaştırabilmektedir. Bu bağlamda odak görüşmesinde toplanan veriler değerlendirildiğine katılımcılardan sekizinin gittikleri yere uyum sağlamak amacıyla kişisel tarzlarında belirgin bir şekilde değişiklik yaptıkları, ya da yapabilecekleri saptanmıştır. Diğer iki öğrenci ise nedenleri farklı olmakla birlikte farklı bir kültür içerisinde tarzlarında herhangi bir değişiklik yapmayacaklarını belirtmişlerdir. Bu iki erken öğrencinin konuyla ilgili ifadeleri şöyledir:

2-HMI: Farklılıklar beni çok ilgilendirmiyor çünkü bu konun benim için özel bir önemi yok.

5-ZV: Genelde klasik giyindiğim için fazla dikkat etmem. Rahat biri olmam da bunda etkili.

Bununla birlikte sekiz öğrenciden ikisi kişisel tarzlarında yaptıkları ya da yapabilecekleri değişikliği başka bir ülkedeki kalış süreleriyle ilişkili olarak değerlendirmişlerdir. Öğrencilerin her ikisi de başka bir ülkeye yapacakları kısa süreli seyahatlerinde giyimde kişisel tarzlarını koruduklarını ifade ederken uzun süreli kalışlarında gittikleri ülkenin sosyo-kültürel değerlerini göz ardı edemediklerini, hatta birazda kendilerini bu konuda baskı altında hissettiklerini belirtmişlerdir.

1-GM: Gezmeye gittiğimde ya da seyahat edeceğim ülkelerde kısa süre kaldığımdan dolayı bir sıkıntı yaşamıyorum. Kocaeli'ne geldikten sonra çevreye uyum sağladığım için bazı kıyafetlerimi sınırlamak zorunda kaldım

6- AH: Hepimiz toplumun bir parçasıyız. Her ne kadar toplumdaki bağımsız ve özgür olmaya çalışsak da, yine bir yerlerde o baskıyı hissediyoruz. Bu ister giyim olsun isterse diğer şeyler; topluma bağlıyız. Gittiğim ülkenin sosyo-kültürel yapısına bir şartla uyum sağlarız; eğer orada kalıcıysam aksi takdirde kendi tarzımı korumakta ısrarlı olurum.

Bir diğer öğrenci ise dini baskı hissettiği ülkelerde geçici olarak kendi giyim tarzından ödün vererek farklı bir stili benimsediğini ya da benimseyebileceğini belirtmiştir:

8-MK- Ben dünyanın birçok ülkesine günlük olarak kullandığım giyim tarzımla gidebilirim ve rahatsız olacağımı da sanmıyorum. Ama bazen karşı tarafa isteklerimizi ya da düşüncelerimizi uyarlamak zorunda kalıyoruz. Bazı dini baskı altında olan ülkelere benim günlük kıyafetlerim uygun olmuyor, hatta böyle gideceksem belki kendi içimde büyük bir rahatsızlığı yaşayacağım. Bu benim giyim tarzımı değiştireceğim anlamına gelmiyor, benim karşı taraftaki insanlara saygı duymamla ilgilidir.

Ancak elde edilen verilere göre, kendi ülkelerinde günlük yaşam içinde yerel kıyafetlerini kullandıklarını belirten 3-RR ve 10-HT Kocaeli'ne geldikten sonra toplumsal uyum kaygısıyla kendi yerel kimlik görünümünü tamamiyle dışarıda bırakarak, bu ülkenin kabullerine göre yeni bir giyim tarzı inşa ettiklerini ifade etmişlerdir. Üstelik 10-HT buradaki giyim tarzının ülkesine döndüğünde orada kabul görmeyeceğini, oraya uygun olmayacağını belirtmiştir. Bu öğrencilerin ifadeleri şu şekildedir:

3-RR- Aslında geleneksel giyinmeyi seviyorum ama Türkiye'de kullanamıyorum. Biz daha renkli giyiniyoruz, burada kendimi rahat hissedemiyorum. Birazda iklimden dolayı, burada günlük yaşamımda evrensel tarzdaki rahat kıyafetleri tercih ediyorum.

10-HT- Evet Afganistan'da geleneksel tarzda giyiniyordum Türkiye'ye geldiğimde değiştirmek zorunda kaldım. Ancak buradaki giyim tarzım da kendi ülkem için uygun değil

5.3. Uluslararası öğrencilerin kendi giyimlerinin moda uyumuyla ilgili algıları

Daha önce de belirtildiği üzere kıyafet, kimliği oluşturmanın, güçlendirmenin ve iletmenin bir yoludur (Albrecht vd.,2015:4). Bu nedenle uluslararası öğrenciler farklı bir kültürel ortama yolculukları öncesinde

kendi moda anlayışları ve giyim tarzları konusunda kaygı duyuyor olabilirler. Bu bağlamda çalışmanın üçüncü sorusu **“Kocaeli Üniversitesi’ne gelmeden önce giyim tarzınızın modaya uygunluğuyla ilgili bir kaygınız oldu mu? Neden?”** şeklindedir.

Elde edilen veriler katılımcı on öğrenciden üçünün Türkiye’ye gelmeden önce kendi giyim tarzlarının modaya uygunluğu konusunda kaygılı olduklarını göstermektedir. Öğrencilerden 1-GM, kendi moda beğenilerinin Türkiye’ye geldikten sonra bazı iletişim sorunlarına neden olduğunu ve kendisi için bazen bir baskı unsuruna dönüştüğünü belirtmiştir:

1- GM: *Buraya gelmeden önce evet oldu. Kocaeli’ne geldikten sonra açık giyinmemeye başladım. Kısa etek ve kısa elbise giydiğimde daha çok insanların tepki gösterdiğini, (konuşma) bir şey demiyorsa da bakışlarıyla tepki gösterdiklerini anlıyorum. Kendimi çevreye uyum sağlamak için bazı kıyafetlerime sınırlılıklar getirdim.*

3-RR: *Evet farklı kültür ve normlardan dolayı. Öyle sanıyorum ki diğer ülkelerin insanları bizi bir parça garip tuhaf buluyor. Bu nedenle başka bir ülkeye gitmeden önce o ülkenin insanların gündelik giyim tarzlarına, nasıl giyindiğine bir bakmak benim için zorunluluk oluyor.*

10-HT: *Kocaeli ’ye gelmeden önce böyle bir kaygım oldu. İlk Türkiye’ye geldiğimde biraz tedirgin olmuştum ancak kısa bir süre sonra bu tedirginliğin üstesinden geldim.*

Diğer öğrenciler ise Türkiye’ye gelmeden önce kendi moda anlayışlarıyla ve giyim tarzlarıyla ilgili bir kaygı duymadıklarını belirtmişler, ancak bazıları Türkiye’ye geldikten sonra buradaki giyim tarzıyla ilgili düşüncelerinin değişikliğe uğradığından bahsetmişlerdir;

4-AI: *Kocaeli Üniversitesine gelmeden önce dış giyim tarzım resmi bir giyim, pantolon, gömlek gibi ama burada şort giyebileceğini hiç tahmin etmedim bu yüzden geldikten sonra çok şaşırđım*

6-AH: *Hayır duymadım, hem Azerbaycan’da hem de Türkiye’de Batı etkisi var. Sadece Türkiye’de insanların biraz daha modern giyindikleri düşüncesindeydim. Bu da tamamen Türk dizi ve magazininden dolayı*

Kız öğrencilerden bazıları Türkiye’ye gelmeden önce kendi giyim anlayışlarıyla ilgili bir sorunları olmadığını belirtmekle birlikte burada yaşamaya başladıktan sonra giyim tarzlarından dolayı yanlış anlaşıldıklarını ve özellikle hemcinsleri tarafından eleştirel bakışlara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir:

7-TN: *Hayır gelmeden önce kaygım olmadı. Ben kendi ülkemde kısa giyim, kısa kol bluz, tişört giymeyi seviyorum, Türkiye’ye geldiğimden beri gittiğim bölgeye göre giyinmem gerektiğine karar verdim çünkü Türkiye’nin Doğu’sunda benim giyim tarzım “benim kötü” olduğum şeklinde algılanıyor. Bana karşı kötü düşünüyorlar ve hatta bunu bana söylüyorlar. Bu nedenle gittiğim yere ve bölgeye göre giyinmeyi tercih ediyorum.*

8-MK: *Türkiye’ye gelmeden önce hiç yurtdışına çıkmamıştım. Türkiye hakkında yakın olduğum için bilgim vardı ve bir kaygım olmadı. Ama yine de giyim tarzımda değişiklikler oldu. Buraya geldiğim ilk günlerde daha kısa etekler ve elbiseler tercih ediyordum fakat bana yönelen bakışlardan özellikle de hemcinslerim olan kadınlar tarafından yöneltilen bakışlardan rahatsızlık hissettiğim için artık kullanmıyorum. Genel olarak yakın kültürlerle sahip olduğumuz için çok rahatsız edici bir durum yaşamadım.*

5.4. Uzlaşım aracı olarak moda

Odak grup görüşmesinde sorulan dördüncü soru **“Size göre kültürel bariyerlerden arınmış, evrensel olarak kabul görmüş, herkesin rahatlıkla kullanabileceği bir giyim tarzı var mıdır? Eğer böyle bir giyim tarzı olursa bu giyim tarzı nasıl olmalıdır?”** sorusudur. Bu sorunun temel amacı farklı ülkelerden gelen öğrencilerin giyim ve moda konusunda ortak kabullerinin olup olmadığını, eğer varsa bunların neler olduğunu açığa çıkarmaktır.

Fiske’ye göre (2003:106) uzlaşım, anlaşmaya varmanın ilk ve en önemli yoludur. Belli sınırlar içinde giyinmeye yol açacak olan uzlaşım tekrara ve deneyim benzerliğine dayanır. Bu nedenle de bir noktaya kadar yaratıcılığı sınırlasa da kod açımını kolaylaştırır, yanlış anlaşılmalara önler ve güven verir. Diğer bir deyişle aidiyet kodlarından uzak, herkesin kabul edebileceği uygunlukta bir giyim tarzı, sosyal kabul ve güvenilirliğin yanı sıra önyargıdan uzak bir iletişim ortamının oluşmasının da etkili bir yolu olabilir. Bu bağlamda katılımcı öğrencilerden yalnızca ikisi diğer öğrencilerden farklı olarak giyimde evrensel bir tarzın olamayacağı konusunda görüş bildirmiştir;

6-AH: *Tamamen kültürel bariyerlerden arınmış bir giyim tarzı olduğunu düşünmüyorum. Bugün evrensel dil olarak İngilizce kullanılıyor, evrensel bir giyim tarzı tasarlanacak olursa, bu da muhakkak batı geleneklerinin yer aldığı bir giyim tarzı olacaktır. En iyi durumda batı ve doğu kültürünü birleştirmeye kalkacağız ki, buda yine tüm halkları yansıtmayacaktır.*

8-MK: *İnsanlar değişiktir ve bundan dolayı her insana uygun genel bir tarzın olduğunu düşünmüyorum. Herkesin rahatça kullanabileceği farklı giyim tarzları vardır. Örn: Kapalı bir giyim tarzını ben kullanamayacağımdan herkese uygun standart bir giyimden söz edemem.*

Diğer sekiz öğrenci ise evrensel bir giyim tarzının varlığını ve gerekliliğini ifade etmişlerdir. Katılımcı öğrencilerin ifadesiyle bu giyim tarzı; yerellikten uzak, basit, doğal, doğru, rahat, ne çok resmi nede çok günlük, çok açık olmayan, insanı nötr gösteren ve herkesçe kabul edilebilir bir tarz olmalıdır. Bunu oluşturacak giyim unsurları ise tişört, kot (blue-jean), spor ayakkabı ve klasik takımlardır.

1-GM: *Herkesin rahatlıkla kullanabileceği giyim tarzı vardır. Benim de rahatlıkla kullanabileceğim giyim tarzım, spor ve klasik tarzın bir karışımıdır tişört, kot, spor ayakkabı dünyanın her tarafında giyilebilir*

2-HMI: *Gerçekte, benim ülkem Tanzanya 'ya kadar ulaşmış ve ülkemde de yaygın bir biçimde giyilen uluslararası olarak kabul görmüş bir giyim tarzı var. Bu giyim tarzı, siyah takım elbise, beyaz gömlek (avukatların kullandığı gibi) veya Jean – tişört. Bunlar global olarak kabul görmüş giyim tarzları olarak görülüyor. Bununla birlikte kültür zenginliği nedeniyle Tanzanya'da (120 den fazla kabile) farklı giyinme stilleri de kullanılmaktadır.*

4-AI: *Evrensel giyim tarzı bana göre, öncelikle rahatlıkla giyilebilmeli, birde renkleri çok parlak olmamalı ve son olarak karşındaki insanlar tuhaf falan olmamalı. Basit, güzel, doğru ve kabul edilebilir olmalı*

5-ZV: *Benim düşünceme göre var. Her ülkede, her kültürde klasik giyim tarzı egemendir diye düşünüyorum*

9-HH: *Evet, gittiğim yerde bana yardımcı olacak bir stil üzerinde düşünüyorum, benim günlük olarak tercihim tişört ve normal bir pantolon gibi casual bir tarzdır. Bu tarz oldukça konforlu bir tarzdır. Bu ne çok resmi (formal) ne de çok günlük (unformal) bir tarzdır. Bu insanı nötr gösteren ortada bir tarzdır.*

10-HT: *Giyim tarzı kültürden kültüre değişiklik gösterdiğinden dolayı evrensel bir giyim tarzı olmalı ve bu tarz tişört ve pantolon olmalıdır.*

5.5. Önyargı aracı olarak moda

Çalışmada son olarak uluslararası öğrencilere **“blue-jean (kot pantolon) ve tişört gibi tüm dünyada yaygın biçimde kullanılmakta olan giyim tarzını benimsemiş kişilerin orijinal ülkeleri ve kültürlerine dair düşüncelerinizde bir değişiklik oluyor mu?** sorusu sorulmuştur. Bu sorunun sorulmasındaki temel amaç yaygın olarak kabul görmüş giyim tarzlarının, onların diğer insanları değerlendirmelerinde olumlu ya da olumsuz bir yargı aracı olup olmadığını keşfetmektir. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerden beşi kot pantolon, tişört gibi yaygın giyim tarzlarının başkalarını değerlendirmede kendi bakış açılarında olumlu ya da olumsuz etkisinin olmadığını belirtmiştir. Bu öğrencilerin konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir:

1-GM: *Blue jean ve tişört gibi kıyafetlerin giyilmesi benim için farketmiyor. İsviçreli, Mısırlı, Rus, Suriyeli ya da başka millet olsun herkes giyebilir. Kot pantolon ve tişört gibi evrensel olarak kullanılan giysileri giyen kişiler hangi kültürden olursa olsun düşüncem değişmiyor.*

2-HMI: *Kot pantolon ve tişört Tanzanya'da günlük normal kıyafetlerdir.*

3-RR: *Hayır, tişört ve kot pantolon tüm dünyada kabul görmüş evrensel bir giyim tarzı. Aslında bu giyim tarzı onların ülkelerinin geleneksel veya orijinal giyim tarzı değil.*

4-AI: *Giyim tarzı her kişi için farklı olabilir ama yine de bu tarz kişiye uygunsa elbette giyebilir, Hayır herkes rahatça giyebilir.*

5-ZV: *Hayır giyime fazla odaklanmam. Benim için giyim önem arz etmez*

Bununa birlikte diğer beş öğrenci ise farklı nedenlerle bir kısım önyargıya sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu öğrencilerin görüşleri aşağıdaki gibidir:

6- AH: *İnsanların nasıl giyindiği ile ilenmemeye çalışsam da tabii ki azda olsa etkiliyor. Mesela bir İran, Mısırlı ya da Arap'ın bluejean ve tişört giydiğini gördüğümde acaba bu giyim tarzının içerisinde kendini nasıl hissediyor*

diye düşünmeden edemiyorum. Bu düşüncem ayırım amaçlı değildir, sadece meraktan kaynaklanıyor. Ama etrafımda birkaç kez şahit olduğum bir şey; kapalı bir ülkeden demokratik bir ülkeye geçiş yaptıktan sonra açık giyinmelere karşı bir baskı var. Onlara daha çok görmemiş gibi, sonradan görme gibi algılanıyor ve bu yönde bir tavır sergileniyor.

7-TN: Evrensel olarak kabul görmüş giyimleri yabancılar giydiğinde yakışıyor ya da yakışmıyor diye bakıyorum. Fakat çok açık, çok mini giyiniyorsa ona karşı oluyorum (sevmiyorum) bu olaylar Türkiye’de yaşadığımdan beri böyle oldu. Düşüncelerimi değiştirmiyor düşüncelerimde bir değişikliğe yol açmıyor.

8-MK: Kimsenin giyim tarzı beni rahatsız etmiyor. Herkes istediğini giyinebilir ama bazı ülkelerde olan tam kapalı giyinme tarzı bana tuhaf geliyor. Son zamanlarda bazı kadınlar artık gözlerini bile göstermiyorlar, beni rahatsız etmemekle birlikte anlamsız buluyorum. Ben bu kadınların giyim tarzının tamamen dinle ilgili olduğunu düşünüyorum, belki baskıdır birileri tarafından ve zorunlu olarak bir kültür olmuş.

9-HH: Evet

10-HT: Afganistan da tişört ve pantolon gibi evrensel bir giyim tarzı olmaz çünkü bizim halkımız geleneksel giyim tarzlarını kolaylıkla değiştirmek istemezler.

Görüleceği üzere 6-AH’nin örnek gösterdiği ülkelerden hiç biri Batılı ülkeler değildir. 6-AH kapalı kültürlerden gelerek batılı giyim tarzlarını benimseyen kişilerin “görmemiş veya sonradan görme” olarak nitelendirildiğini ifade etmiştir. 7-TN’nin ise Türkiye’ye geldikten sonra bakış açısının değiştiği, daha yargılayıcı olduğu görülmektedir. Bir anlamda kendi değerlerine yabancılaşmıştır.

6. Sonuç ve Değerlendirme

Moda, bireylerin kimlik performanslarının önde gelen araçlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişi görünümünü yoluyla kendi kimliğine dair anlatıları çevresiyle paylaşır, aidiyetler yaratır ya da ötekilerle arasına sınırlar koyar. Ancak modanın yarattığı anlamlar her zaman kesinlik taşımamaktadır, bağlamla ilişkilidir ve bu nedenle de çoğu zaman yoruma açıktır. Modanın aynı zamanda sosyo-kültürel ve coğrafi bağlarının olması onu hem bireysel hem de toplumsal değer yargılarıyla yakından ilişkili hale getirmektedir. Bu nedenle bireyler herhangi bir nedenle bir ülkeden başka bir ülkeye yolculuk yapacakları zaman kimliklerinin bir parçası olan ve diğer değişkenlere nazaran daha yönetilebilir durumdaki giyinme pratiklerinin yaratabileceği çatışma alanlarından uzak durmak isterler.

Yeni bir ülkeye ve farklı bir kültürel ortama giden uluslararası öğrencilerin karşılaşabilecekleri sorunlardan biri de kişisel giyinme pratiklerinin ev sahibi ülkedeki giyim tarzından farklı olmasının yaratacağı kaygı durumudur. Barınma, dil farklılığı, yemek kültürü ve akademik düzeyde yaşanan zorluklar gibi pek çok değişkenle mücadele eden öğrencilerin giyim konusunda da uyum sorunu yaşamaları muhtemeldir. Yabancı ortama giren öğrenciler böylesi bir kaygı durumundan kaçınmak ya da ev sahibi topluma yüksek değer vermelerinden ötürü yeni ortama uygun giyinmeye çalışabilecekleri gibi kendi kültürel değerlerini korumak amacıyla giyimi bir direniş aracı olarak da kullanmakta ve kendilerini rahatsız eden tepkilere rağmen geleneksel giyim tarzlarını sürdürmektedirler. Öğrenciler böylelikle sosyal uyum ve entegrasyon için kültürel normlara ve değerlere dayalı olarak kimlik performansı geliştirmektedirler.

Çalışma lisansüstü düzeyde öğrenim görmeye Türkiye’ye gelen uluslararası öğrencilerin farklı bir kültür içerisindeki kimlik performanslarında giyinme pratiklerinin ve modanın toplumsal uyum ve kültürel değerlerin korunması bağlamındaki rolünü keşfetmek amacını taşımaktadır. Araştırma bu yönüyle özgün değer taşımaktadır zira Türkiye’de uluslararası öğrencilerle ilgili olarak yapılan araştırmaların özellikle giyim konusunda bir alan araştırması içermedikleri görülmektedir. Söz konusu öğrencilerin sosyal entegrasyon aşamasında baş etmek zorunda kalabilecekleri sorunlardan biri olarak düşünülmesi gereken giyinme pratikleri üzerine araştırma yapılmasına ihtiyaç doğmaktadır. Nitekim yapılan bu araştırmanın nitel bulguları değerlendirildiğinde öğrencilerin yabancı bir kültür içerisindeki kimlik performanslarında modaya uygun giyinmeyi, çatışmalardan kaçınmak için bir uyum aracı olarak etkin biçimde kullandıkları görülmektedir. Öğrenciler bunun yanı sıra modayı kimliklerinin vazgeçilmez bir parçası ve güçlü bir iletişim aracı olarak da değerlendirmişlerdir. Giyim, neredeyse dünya görüşlerinin, duygularının ve kişiliklerinin bedenlerindeki cisimleşmiş halidir ve onlar için giyimdeki nihai hedef kişisel bir tarza

ulaşmaktır. Bu nedenle ne giydiklerinden ziyade nasıl giyindikleri önemlidir. Odak grup görüşmesine katılan öğrenciler ağırlıklı olarak moda ve giyinme pratiklerini kimliklerinin görsel bir ifadesi olarak görüyor olmalarına rağmen, kız öğrencilerden bazıları giyimlerine yönelik aldıkları sözlü veya sözsüz olumsuz eleştirilerde direniş göstererek kendi tarzlarını sürdürmek yerine tarz değiştirmeyi ve giyimlerini kabul edilebilir sınırlar içerisinde yeniden düzenlemeyi uygun bulduklarını belirtmişlerdir. Yine muhafazakar toplumlardan gelen öğrenciler kendi orijinal kimliklerini korumakla birlikte yeni koşullara uygun bir kimlik inşa sürecine girerek giyim tarzlarında radikal değişiklikler yapmışlardır. Bir diğer anlamlı bulgu ise öğrencilerin Türkiye'ye gelmeden önce de kendi moda algılarıyla ilgili tedirginlik yaşamış olmalarıdır. Katılımcı on öğrenciden sekizi evrensel bir giyim tarzının gerekliliğini kabul etmiş ve bu giyim tarzının klasik bir takım elbise, kot pantolon, tişört ve spor ayakkabıdan oluşan basit ve doğal, ya da başka bir ifadeyle çatışmaları önleyecek tarzda olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Araştırma, amaçlı örneklem yoluyla seçilmiş sınırlı sayıda öğrencinin görüşlerini yansıttığı içindir ki genelleme yapmaya elverişli değildir. Odak grup görüşmesine katılan on (10) öğrencinin tamamının Türkiye ile dil, din, tarih ve kültürel bağları bulunan ülkelerden, akraba topluluklarından, komşu ülkelerden gelen öğrenciler olması da yine araştırma sonuçlarını genellemek açısından uygun değildir. Aynı araştırmanın örneklemini Avrupa, Amerika ya da uzak Doğu ülkelerinden gelen öğrencileri kapsayacak şekilde yapıldığında daha farklı yanıtlar almak söz konusu olabilir. Ancak araştırmanın gerçekleştirildiği Kocaeli üniversitesi iletişim fakültesinin 2019-2020 akademik yılı ve öncesindeki son iki sene içinde bu sayılan coğrafyalardan gelen kayıtlı yabancı uyruklu öğrencisi bulunmamaktadır. Uluslararası öğrenci kabul eden Türkiye'nin farklı üniversitelerindeki öğrencileri kapsayan araştırmalar aracılığıyla uluslararası öğrencilerin giyim ve moda yönüne yönelik kültürel uyumlarıyla ilgili düşünce ve davranışları hakkında anlamlı bulgulara ulaşmak ve bu sayede gerektiğinde sosyal entegrasyon açısından çözüm önerileri geliştirmek söz konusu olabilecektir.

Kaynakça

- Albrecht, M., Jacobs, B., Retief, A., Adamski, K. (2015). The Role Of Important Values And Predominant Identity in The Dress Practices Of Female Muslim Students Attending A South African University. *Clothing and Textiles Research Journal*, 33(4), ss. 248–264.
- Arslan, K.E. (2017). *Moda Pazarlama*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bauman, Z. (2017). *Kimlik*. M.Hazır (çev). I. Baskı. Ankara: Heretik Yayınları.
- Bennett, A. (2013). *Kültür ve Gündelik Hayat*. N. Tokdoğan vd. (çev). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Bocock, R. (2009). *Tüketim*. İ. Kutluk (çev). 3. Baskı. Ankara: Dost Kitabevi.
- Bovone, L. (2006). Urban Style Cultures and Urban Cultural Production in Milan: Postmodern Identity and the Transformation of Fashion. *Poetics*, 34 (2006), ss. 370–382.
- Bulut, E., Yüce Türk, H., Yılmaz, G., Gündoğdu, İ., Koç, N., Demiryürek, B. (2020). Uluslararası Öğrencilerin Psikososyal Sorun ve İhtiyaçları: Nitel bir çalışma. *Nitel Sosyal Bilimler*, 2(1), 60-73 .
- Busch, O.V. (2017). *Moda Praksisi*. D. Kılıç (çev). I. Baskı. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Craine, D. (2003). *Moda ve Gündemleri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Czachorowski, K. (2017). Identities Gives a Cutting-Edge Look at Fashion <https://www.thecrimson.com/article/2017/4/18/identities-2017/> (23 Şubat 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Çağırkan, B. (2016). Göç, Hibrit Kimlik ve Aidiyet: Yeni Toplumlar, Yeni Kimlikler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. Cilt: 5, Sayı: 8, ss. 2613-2623.
- Davis, F. (1997). *Moda, Kültür ve Kimlik*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Edmunds, H. (2000). *The Focus Group Research Handbook*. McGrawHill Professional.
- Elliot, E. (2020). The Welcome You Wear-New Clothing Closet on Campus Helps Students

- Affirm Gender Identities, <https://www.usfca.edu/news/the-welcome-you-wear> (23 Şubat 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Fiske, J.(2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. S. İrvan (çev). II.Basım. Ankara:Bilim ve Sanat Yayınları.
- Güllü, İ. (2016). Yeni Bir Göç Türü Olarak Öğrenci Göçü, Kimlik ve Dindarlık İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Analiz. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* Cilt: 9 Sayı: 42, ss.1106-1119. Harvard University. <https://news.harvard.edu>. (4 Mart 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Kaiser, S.B. (2005). Fashion and Identity. in: Valerie Steele (Ed.) *Encyclopedia Of Clothing And Fashion- Volume 2: Fads To Nylon*(pp.34-35). Farmington Hills MI: Thomson Gale Corporation.
- Kendal, L. (2018). What Role Does Fashion Play In International Student Identities?<https://www.studyinternational.com/news/role-fashion-play-international-student-identities/> (07 Mayıs 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Kocak, Ö.D. (2010). Kimlik Edinmede Görüntünün Gücü: Moda. *Marmara İletişim Dergisi*. 17 (17) , s. 112-125.
- Kollektif (2013). *Moda, Geçmişten Günümüze Stil Rehberi*. I. Baskı. D. Özen (çev). İstanbul:Kaknüs Yayınları.
- Krueger, R.,A, Casey M. A. (2000). *Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research*, California: Sage Publication.
- Lashari, S.A.,Kaur, A., Hashim R.A. (2018). Home Away From Home - The Role of Social Support for International Students' Adjustment. *Malaysian Journal of Learning and Instruction*: Vol. 15 (No. 2), pp. 33-54.
- Lemis, D., Elias, N. (2010). One Meets Through Clothing: The Role of Fashion in the Identity Formation of Former Soviet Union Immigrant Youth in Israel. *Childhood and Consumer Culture*. pp. 244-258.
- Marginson, S. (2014). Student Self-Formation in International Education. *Journal of Studies in International Education* . Vol.18 (1), pp. 6 –22.
- Michelman, S.O., Miller-Spillman, K.A. (2005). Gender, Dress and Fashion. in: Valerie Steele (Ed.) *Encyclopedia Of Clothing And Fashion- Volume 2: Fads To Nylon*(pp.128-134). Farmington Hills MI: Thomson Gale Corporation.
- Neumann, J. L. (2011). Fashioning the Self: Performance, Identity and Difference. *Electronic Theses and Dissertations*. 475. <https://digitalcommons.du.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1474&context=etd> (03 Temmuz 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır) .
- Noh ,M.,Li, M., Martin, K., Purpura, J. (2015) Collegemen's fashion: clothing preference, identity, and avoidance. *Fashion and Textiles*, (2015) 2-27, pp.1-12 .
- Özhan K.D. (2010). Kimlik Edinmede Görüntünün Gücü: Moda. *Marmara İletişim Dergisi*, 17 (17) , ss. 112-125.
- San Fransisco University, <https://www.usfca.edu> . (24 Şubat 2020 tarihinde erişilmiştir).
- Siliezar, J. (2019). [Strutting Their Stuff](https://news.harvard.edu/gazette/story/2019/03/harvard-fashion-show-embraces-all/)-Championing Community and Belonging, The Identities Fashion Show Gives Students A Professional Experience in the World Of Couture. <https://news.harvard.edu/gazette/story/2019/03/harvard-fashion-show-embraces-all/> (23 Şubat 2020 tarihinde erişilmiştir).
- Simmel, G. (2006). *Modern Kültürde Çatışma*. 4. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Starr G.D. (2016). The Self, The Other, and the International Student. *Journal of International Students*. V. 6, Issue 1 (2016), pp. 314-318.

Tsuruki, Y., Camara, S., Sorrells, K. (2012). Does What I Wear Help Me Communicate Better?: An Investigation of Communicative Adaptability and Clothing Behavior of International Japanese Students in the US. *Intercultural Communication Studies*, V. 21 (2), pp. 1-19 .

Unesco, International (or internationally) Mobile Students.

<http://uis.unesco.org/en/glossary-term/international-or-internationally-mobile-students> (21 Mayıs 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Waquet, D., Laporte, M. (2011). *Moda*. Ankara: Dost Kitapevi Yayınları.